

Aleg. 189.

Sprawozdanie

Wydziału krajowego o krajowej szkole ogrodniczej w Tarnowie za r. 1892.

Wysoki Sejmie!

Uwzględniając powody przytoczone w sprawozdaniu Wydziału krajowego z dnia 26. lutego 1892, powziął Wysoki Sejm na wniosek komisji gospodarstwa krajowego, następujące uchwały:

„Sejm otwiera Wydziałowi krajowemu kredyt do wysokości 8.000 zł. w. a., celem postawienia budynku murowanego, przeznaczonego na pomieszkanie kierownika szkoły, kancelaryę, trzy sale wykładowe i pomieszczenie zbiorów, — tudzież kredyt do wysokości 2.000 zł. na rekonstrukcję i rozszerzenie dotychczasowego budynku, mieszczącego uczniów i ich dozorcę, razem przeto na cele powyższe: 10.000 zł. w. a.“

„Sejm ustanawia w miejsce dotychczasowych nauczycieli pomocniczych niestałych, stałą posadę nauczyciela do nauk elementarnych ogólnie kształcących i przygotowawczych, z płacą roczną w kwocie 500 zł., dodatkiem aktywalnym 100 zł. i dodatkami pięcioletnimi po 50 zł.“

Przedkładając Wysokiemu Sejmowi powyżej powołane sprawozdanie swoje, Wydział krajowy opierając się na oświadczeniu kilku wybitnych członków Reprezentacji gminy miasta Tarnowa, udzielonem delegatom Wydziału krajowego podczas lustracji szkoły ogrodniczej — liczył na pewne, że Reprezentacya ta załatwi pomyślnie propozycję Wydziału krajowego z dnia 19. stycznia 1892 (LW. 1780) i odstąpi do użytku szkoły drugą część parceli l. 277, przylegającą do tej, na której mieszczą się budynki szkole odstąpione, a mające być rekonstruowane i na której nowy budynek murowany ma być postawiony.

Mały ten (zaledwie $\frac{1}{3}$ morga mierzący) kawałek gruntu, dzisiaj miastu prawie żadnego nie przynoszący pożytku, miałby dla szkoły tę wartość, że możnaby na nim założyć bezpośrednio przy szkole i pod bokiem kierownika, cieplarnię i inspekta, wymagające ciągłego i bacznego nadzoru, a nadto założyć szkółkę drzew i krzewów droższych i szlachetniejszych, które tu, na gruncie o wiele lepszym, lepszy i pewniejszy mogłyby dawać pożytek, niżeli na gruncie ogrodu szkolnego, który jeszcze wiele lat usilnej pracy wymagać będzie, zanim zostanie doprowadzony do pożądanego stanu kultury.

Wbrew oczekiwaniom, Rada miejska nie zgodziła się jednak na propozycję Wydziału krajowego, motywując odmowę swą tem, że część parceli l. 277. użyta być musi na regulację i rozszerzenie przytykających do niej ulic, i że na niej znajdują się cieplarnie miejskie, kosztem około 2.600 zł. urządzone, dla których nie ma innego odpowiedniego miejsca.

Jakkolwiek odmowa ta uniemożliwia Wydziałowi krajowemu doprowadzenie szkoły ogrodniczej w krótkim czasie do takiego stanu, w jakim mogłaby odpowiadać słusznym wymaganiom przy małych stosunkowo ofiarach ze Skarbu krajowego, — i jakkolwiek w skutek zbytniego ściśnienia budynków szkolnych na małym podwórzu, i konieczności założenia inspektów po za obrębem szkoły (bo w ogrodzie od budynków szkolnych znacznie oddalonym), różne wynikić muszą dla szkoły niedogodności, trudności i koszta administracyjne, — postanowił Wydział przystąpić do postawienia budynku murowanego, na które Wysoki Sejm powyżej powołaną uchwałą odpowiedni kredyt otworzył, na tej samej parceli, na której się terazniejsze stare budynki znajdują, nie mogąc — bez obawy uarażenia funduszu krajowego na znaczne straty — proponować Wysokiemu Sejmowi postawienia budynków szkolnych przy samymże ogrodzie, jak to jest życzeniem kuratoryi szkoły.

Wydział krajowy porucił więc (pod d. 26. lutego 1892. l. 10.418) wypracowanie planów i kosztorysów, projektowanego budynku murowanego nowego i rekonstrukcyi budynków starych, budowniczemu miejskiemu p. Szczęsnemu Zarembie.

Ponieważ jednakże przedłożone przez tegoż plany i kosztorysy wykazały, że postawienie nowego domu murowanego parterowego — o 12-tu ubikacjach i o takich wymiarach fundamentów i ścian parterowych, ażeby na tych z czasem piątro postawić było można — jakoteż rozszerzenie starego budynku, kosztować będzie 13.274 zł., zarządził Wydział krajowy przerebienie planów w kierunku możliwego zmniejszenia rozmiarów projektowanego domu murowanego, a tem samem i zmniejszenia cyfry kosztorysowej, — równocześnie zaś odniósł się (pod d. 17. czerwca 1892. LW. 28.839) za pośrednictwem c. k. Namiestnictwa, do c. k. Ministerstwa rolnictwa, o udzielenie na wspomniane postawienie nowego domu murowanego, rekonstrukcyę domu starego, postawienie cieplarni i oparkanie, subwencji ze Skarbu państwa w kwocie 5.000 zł.

C. k. Ministerstwo, przychylając się do motywowanego żądania Wydziału krajowego, przyznało żadaną subwencyę, wyasygnowało wszakże dotychczas tylko 2.000 zł., czyniąc wyasygnowanie reszty, tj. 3.000 zł., zależnem od konstytucyjnego załatwienia budżetu w Radzie państwa.

Mając tedy zapewniony fundusz w kwocie 15.000 zł., przystąpił Wydział krajowy z początkiem lata bieżącego roku do postawienia budynku szkolnego w pierwotnie projektowanych rozmiarach, a po uskutecznieniu rekonstrukcyi i rozszerzeniu budynku dawnego, na sypialnie dla 24 uczniów i pomieszczenie dozorca przeznaczonego, postawi z funduszu tego jeszcze potrzebne dla szkoły cieplarnie, ogrzewane inspekta, i zamknie należycie cały zakład odpowiedniem oparkaniem.

Melioracya ogrodu szkolnego postąpiła znacznie: cały już prawie ogród został zriżgowany, zwapniony i silnie nawozem stajennym znawożony; — wcale też ładne i obfite wydał w r. 1892 plony w zwykłych warzywach ogrodowych, które w części spieniężane, w części zaś na kuchnię uczniów zużytkowane zostały. — Część dolna ogrodu, pomimo drenowania podmokła, musiała być przez nasyp jedno- do kilku-stopowy podniesioną. — Urządzono też sadzawkę (zbiornik) dostarczającą — obok poprzednio urządzonej studni z pompą — wody do podlewania ogrodu. — Z funduszu na ten cel przez Wys. Sejm przeznaczonego, sprowadzono także znaczną ilość szczepów drzew i krzewów owocowych i ozdobnych, i pozakładano szkółki wzorowo utrzymywane. Jednem

słowem zrobiono wszystko, co na gruncie tak niewdzięcznym i z małymi stosunkowo funduszami, zrobić można było; — a zasługą to w pierwszym rządzie kierownika szkoły p. Wojciecha Maciaszka, co Wydział krajowy z tem większem uznaniem podnosi, że do wszystkich powyż wymienionych prac melioracyjnych i założenia ogrodu, użyci byli przeważnie uczniowie szkoły, którzy też wszelkie prace bieżące około uprawy i utrzymania ogrodu wyłącznie sami wykonują.

Celem wykonania uchwały drugiej Wysokiego Sejmu na wstępie przytoczonej, rozpiisał Wydział krajowy pod d. 13. kwietnia 1892. LW. 16.162 konkurs, na który zgłosiło się 14 kandydatów. — Sekcyja stała krajowej komisji rolniczej, której Wydział krajowy listę kwalifikacyjną i podania wszystkich kandydatów do zaopiniowania przydzielił, zaleciła z pomiędzy najlepiej ukwalifikowanych i warunkom konkursu zupełnie odpowiadających, do uwzględnienia na pierwszym miejscu: Karola Polakiewicza, — na drugim: Józefa Hahna, — a na trzecim: Zygmunta Ziemiańskiego, nauczyciela do nauk elementarnych w krajowej niższej szkole rolniczej w Jagielnicy.

Opinię tę komisji rolniczej, wraz z listą kwalifikacyjną wszystkich kandydatów, przesłał Wydział krajowy (LW, 49.593/92) kuratorowi szkoły ogrodniczej w Tarnowie, z wezwaniem, ażeby — ze względu, że Wydział krajowy nie mógłby się zgodzić na przeniesienie p. Zygmunta Ziemiańskiego z Jagielnicy, gdzie jest potrzebny, do Tarnowa, gdzie kandydat ten byłby mniej odpowiedni, gdyż do udzielania nauki rysunków ukwalifikowanym nie jest, — bądź jednego z pomiędzy dwóch na pierwszym miejscu zaleconych wybrała, bądź też umotywowany wniosek wyboru innego kandydata Wydziałowi krajowemu przedstawiła. — W skutek pisma kuratorowi z dnia 11. grudnia 1892. L. 33. oznajmiającej, że na ten raz nie chce korzystać z prawa przedstawiana kandydatów na nauczycieli nauk elementarnych, zamianował Wydział krajowy takimże nauczycielem kandydata na pierwszym miejscu przez komisję rolniczą zaleconego, to jest p. Polakiewicza, nauczyciela etatowej szkoły ludowej w Łazach.

P. Polakiewicz, zrzekł się jednakże nadanej mu posady i zwrócił Wydziałowi krajowemu dekret nominacyjny, usprawiedliwiając się, że dopiero po otrzymaniu dekretu miał możliwość przekonać się, iż wszelkie artykuły żywności, a nadto i opał, są w Tarnowie tak drogie, iż straciłby materialnie, przenosząc się z posady dotychczas zajmowanej do Tarnowa, gdzie nadto na dalszy awans widoków nie ma. — Ponieważ poprzednio już i p. Hahn podanie swoje cofnął, rozpiisał Wydział krajowy ponowny konkurs (LW. 6.485/93), z terminem podania do dnia 15. maja b. r.

Obowiązki nauczyciela fachowego pomocniczego w krajowej szkole ogrodniczej w Tarnowie, pełnił, za zgodą Reprezentacji miasta, ogrodnik miejski p. Kazimierz Waśniewski. — Było to koniecznem, ze względu, że jedynym środkiem do nauki praktycznej uczniów szkoły ogrodniczej, po przeniesieniu jej do Tarnowa, był ogród miejski i należące do tego cieplarnie, zostające pod wyłącznym zarządem ogrodnika miejskiego; — było zaś możliwem, gdyż p. Waśniewski posiadał dostateczne wykształcenie fachowe i praktykę w zawodzie ogrodniczym, ażeby przy pomocy pozostającego w jego ręku ogrodu i urządzeń ogrodowych, obowiązki pomocniczego nauczyciela fachowego pełnić. — Ponieważ Wydział krajowy przewidywał, że stosunek ten pomiędzy szkołą a ogrodnikiem miejskim będzie musiał być dłuższy czas utrzymany, zanim szkoła nie posiada tych urządzeń, któreby ją od ogrodu miejskiego i jego ogrodnika niezależnymi czyniły, zażądał i otrzymał od reprezentacji gminy miasta Tarnowa deklarację z dnia 16. listopada 1887 L. 11.197, mocą której punktem 5 wspomniana reprezentacyja zobowiązała się: obsadzać posadę ogrodnika miejskiego tylko za zgodą i porozumieniem Wydziału krajowego.

Kiedy więc Magistrat miasta Tarnowa p. Waśniewskiego od obowiązków ogrodnika miejskiego uwolnił, — i na jego miejsce mniej drogiego przyjąć postanowił, przedłożył Wydziałowi (pismem z d. 21. maja 1892. L. 6.236) podania wszystkich kandydatów o upróżnioną posadę się ubiegających, przedstawiając trzech z pomiędzy nich do wyboru. Zarazem prosił Magistrat o pozostawienie mu wolnej ręki w obsadzaniu posady ogrodnika miejskiego, twierdząc, że przez założenie przy szkole osobnego ogrodu, łączenie obowiązku ogrodnika miejskiego z obowiązkiem nauczyciela fachowego pomocniczego straciło rację bytu.

Jakkolwiek twierdzenie to magistratu miasta Tarnowa jest bezpodstawne, gdyż trzymorgowy ogród szkolny, założony (a raczej obecnie zakładany) na gruncie przez miasto szkole odstąpionym, jeszcze przez długi szereg lat nie będzie mógł uczynić zbędnym używanie ogrodu miejskiego, jako środka do nauki praktycznej uczniów w utrzymywaniu drzew i krzewów ozdobnych, tudzież w obchodzeniu się z roślinami ozdobnymi w szklarniach miejskich, — i jakkolwiek nie łatwo mogłaby się szkoła ogrodnicza obejść bez pomocy ogrodnika, zarządzającego ogrodem miejskim, — to jednakże uznał Wydział krajowy, że nie jest wykluczeniem pozostawienie Magistratowi wolnego wyboru ogrodnika miejskiego, gdyby się dało tak uregulować stosunek ogrodu miejskiego do szkoły, ażeby na tem nauka nie cierpiała. — Wydział krajowy zażądał przeto (LW. 25.714/92) opinii kuratoryi w tej sprawie. — Kuratorya oświadczyła pod d. 28. czerwca 1892 l. 13. (LW. 31.370/92): że żaden z kandydatów starających się o posadę ogrodnika miejskiego w Tarnowie, nie posiada takiej kwalifikacji, ażeby mógł być pomocny przy udzielaniu nauk w szkole ogrodniczej, — najmniej zaś kwalifikują się do tego trzej kandydaci przez Magistrat zaproponowani, — że o takiego kandydata u nas bardzo trudno, — a gdyby nawet i był, to połączenie obowiązków ogrodnika miejskiego, z obowiązkiem nauczyciela, podlegającego innej władzy, musi prowadzić do tego, że bądź jedna, bądź druga strona z czynności ogrodnika będzie niezadowolnioną, — i dla tego też popiera Kuratorya prośbę Magistratu, aby mu w wyborze potrzebnego dla miasta ogrodnika wolną pozostawić rękę, z zastrzeżeniem wszakże: 1. że ogród miejski wraz z cieplarniami służyć ma i nadal szkole jako środek demonstracyjny i naukowy, w całym tego słowa znaczeniu; 2. że do składu komisji ogrodowej miejskiej, która jest bezpośrednią władzą zwierzchnią ogrodnika, wejdzie także kierownik krajowej szkoły ogrodniczej. — W ten bowiem sposób mógłby kierownik szkoły wywierać pewien wpływ na prowadzenie ogrodu, a tem samem usuwać przeszkody w użytkowaniu ogrodu miejskiego dla celów szkoły, gdyby ogrodnik miejski takie przeszkody chciał stawiać.

Komisja rolnicza, której opinii Wydział krajowy również zażądał, uwzględniając z jednej strony rzeczywistą trudność pogodzenia obowiązków ogrodnika miejskiego z obowiązkiem nauczyciela szkoły ogrodniczej, z drugiej zaś strony mając na uwadze tę okoliczność, iż tylko przyrzeczenia daleko idących ofiar na rzecz szkoły ogrodniczej, dane swojego czasu przez reprezentantów gminy delegatowi komisji gospodarstwa krajowego, skłoniły Wydział krajowy i Sejmową komisję gospodarstwa krajowego do postawienia wniosku na przeniesienie szkoły ogrodniczej z Czernichowa do Tarnowa, a Wysoki Sejm do uchwalenia tego wniosku, doradzała: tylko pod tym warunkiem przychylić się do prośby Magistratu, że reprezentacja gminy miasta Tarnowa, ustępstwo to odpowiednio wynagrodzi.

Na podstawie powyższych dwóch opinii oznajmił Wydział krajowy Magistratowi miasta Tarnowa (LW. 31.370/92), że nie może się zgodzić na zamianowanie ogrodnikiem miejskim, żadnego z przedstawionych przez Magistrat kandydatów, — nie przychyliła się też do prośby Magistratu, ażeby miasto Tarnów uwolnić od obowiązku przyjętego deklaracją z dnia 16. listopada 1887. L. 11.197, — że jednakże Wydział krajowy byłby skłonny przedłożyć Wysokiemu Sejmowi wniosek na przychylenie się do wspomnianej prośby Magistratu, gdyby Reprezentacja gminy miasta Tarnowa przyznała odpowiednią rekompensatę powiększenia kosztów urzędzenia

i utrzymania szkoły, jakie z powodu przyznania miastu ulg wspomnianych musiałyby dla funduszu krajowego wyniknąć, a zarazem gdyby przyjęła warunki przez Kuratoryę szkoły zaproponowane, a powyżej przytoczone.

Jednakże Magistrat miasta Tarnowa obstaje przy swojej odmowie odstąpienia parceli l. 277. do użytku szkoły ogrodniczej, oświadczając się natomiast z gotowością odstąpienia bezpłatnie jeszcze jednego morga pola, przyległego do tych trzech morgów, które na założenie ogrodu szkolnego Reprezentacya miasta odstąpiła, i ponownie prosi o zwolnienie gminy od obowiązku powoływania na ogrodnika miejskiego tylko takiego kandydata, na jakiego Wydział krajowy się zgodzi. — Kuratorya szkoły poparła ostatnie to przedstawienie Magistratu bardzo gorąco. — Sprawa jest jednakże jeszcze w toku.

Możliwe zaś użytkowanie ogrodu miejskiego dla praktyki uczniów zabezpieczone zostało na razie tem, że kierownik szkoły p. Maciaszek powołany został przez Radę miejską do komisji ogrodowej i — za wiedzą Wydziału krajowego — kontrolę nad ogrodem miejskim objął.

Skład grona nauczycieli kraj. szkoły ogrodniczej nieznacznej tylko uległ zmianie w ubiegłym roku 1892. Kierownikiem szkoły i pierwszym nauczycielem fachowym jest p. Wojciech Maciaszek, uczący tych samych przedmiotów, jakie w zeszlórocznym sprawozdaniu wykazane zostały.

Obowiązki nauczyciela fachowego pomocniczego pełni dalej prowizorycznie p. Kazimierz Waśniewski, były ogrodnik miejski.

Rysunków i miernictwa, zastosowanych do potrzeb ogrodników, udzielał inżynier melioracyjny p. Józef Górski.

Nauki elementarne ogólnie kształcące i pomocnicze, rozdzielone zostały pomiędzy nauczycieli miejskich szkół ludowych pp. Jana Ciejkę i Józefa Pankowicza.

Ochmistrem uczniów był p. Leopold Jeż, dawniej pomocnik przy ogrodzie botanicznym w Krakowie; — po jego zaś ustąpieniu (w sierpniu 1892) powołany został na tę posadę p. Franciszek Niklas,

Obowiązki katechety pełnił ks. Wawrzyniec Okulicki, któremu w uznaniu gorliwie pełnionych obowiązków Wydział krajowy podniósł dotychczasowe wynagrodzenie do 150 zł. w. a. rocznie.

Jak powyżej nadmieniono, obowiązki nauczyciela fachowego pomocniczego pełni dotychczas p. Kazimierz Waśniewski prowizorycznie; — brak ludzi odpowiednio teoretycznie i praktycznie wykształconych utrudnia Wydziałowi krajowemu wyszukanie osobistości, którąby celem stabilizowania na tej posadzie mógł powołać — Nieustając w poszukiwaniach, postanowił Wydział krajowy wykształcić sobie odpowiednie siły fachowe i w tym celu udzielił, po zasięgnięciu opinii krajowej komisji rolniczej, zasiłek pieniężny p. Stanisławowi Piątkowskiemu, kształcącemu się w szkole ogrodniczej w Wersalu, i wysłał na naukę praktyczną do ogrodów w Niemczech, abituryenta kraj. szkoły ogrodniczej w Tarnowie: Władysława Lichańskiego.

Wikt uczniów dawniej w ręku osobnego przedsiębiorcy, dostarczany jest uczniom obecnie we własnym zarządzie — co przyczynia wprawdzie zajęć kierownikowi szkoły, dozwala jednakże żywienie uczniów zastosować do rzeczywistych ich potrzeb.

Bliższe szczegóły odnoszące się do szkoły nauk wykładowych, stanu uczniów i ich Alegat postępów w naukach zawiera załączone tu (alegat A) sprawozdanie Dyrekcyi.

Tutaj nadmienić tylko jeszcze wypada, że jak w roku poprzednim, tak też i w ubiegłym 1892. lustrowali szkołę ogrodniczą w Tarnowie kilkakrotnie: Członek Wydziału krajowego Tadeusz Romanowicz i referent spraw szkolnych i rolniczych profesor Strusiewicz.

Kończąc niniejsze sprawozdanie Wydział krajowy wnosi:

Wysoki Sejm raczy uchwalić:

Sprawozdanie Wydziału krajowego o krajowej szkole ogrodniczej w Tarnowie, za rok 1892. przyjmuje Sejm do wiadomości.

We Lwowie, dnia 21. kwietnia 1893.

**Z Rady Wydziału krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkim Księstwem
Krakowskiem.**

Marszałek krajowy:

Sanguszko w. r.

Sprawozdawca:

Romanowicz w. r.

Członek Wydziału krajowego.

SPRAWOZDANIE

Dyrekcji krajowej szkoły ogrodniczej w Tarnowie

za rok szkolny 1891/2.

I. Ogólne wiadomości o szkole.

Celem krajowej szkoły ogrodniczej w Tarnowie jest wykształcenie ogrodników, uzdolnionych do prowadzenia ogrodów wiejskich.

Do szkoły może być przyjęty każdy kandydat, który: 1. wykaże się, że ukończył przynajmniej 15 lat życia, odbył z dobrym postępem obowiązkową naukę w szkole ludowej, jest fizycznie i umysłowo zdrow i nienaganny obyczajów; 2. w terminie przez Dyrekcję oznaczonym złoży egzamin wstępny, służący do ocenienia, czyli kandydat jest w ogóle dostatecznie rozwinięty umysłowo ażeby mógł korzystać z nauk w tej szkole udzielanych.

Kandydaci, którzy odbyli przynajmniej **jednoroczną praktykę ogrodniczą**, a czynią zadość powyżej wymienionym warunkom, mają pierwszeństwo do przyjęcia.

Koszta utrzymania ucznia w zakładzie wynoszą 165 zł. rocznie, za co otrzymuje mieszkanie, pościel, wikt, pranie, światło i ubranie, prócz bielizny i obuwia, w które każdy wstępujący zaopatrzone być powinien dostatecznie z domu.

Synowie ubogich rodziców przyjęci być mogą na koszt funduszu krajowego.

Nauka trwa lat trzy, a rok szkolny rozpoczyna się z dniem 1. kwietnia każdego roku.

Przy końcu każdego półroczia szkolnego składają uczniowie egzamin ze wszystkich nauk udzielanych w tym czasie, jakoteż i z nabytej wprawy w wykonywaniu prac i czynności zawodowych.

O wyniku egzaminu zawiadamia kierownik szkoły listownie rodziców lub opiekunów każdego ucznia.

Uczeń, który przy egzaminie rocznym nie otrzymał przynajmniej dostatecznego postępu z każdego przedmiotu nauki, nie może przejść na rok wyższy. Pozwolenie do powtarzania zaniedbanego roku udzielić może Wysoki Wydział krajowy na przedstawienie kierownika szkoły, jeżeli uczeń wytrwałą pracą i wzorowem zachowaniem się na to zasługuje.

Po ukończeniu całego trzechletniego kursu nauk zdaje każdy uczeń egzamin końcowy czyli główny, z całości nauk zawodowych, przed osobną komisją egzaminacyjną, a w razie pomyślnego wyniku tego egzaminu otrzymuje »świadectwo ukończenia nauk«, wystawione według wzoru, przez Wys. Wydział krajowy zatwierdzonego.

Jeżeli zaś uczeń egzaminu tego nie złoży, otrzymuje tylko poświadczenie pobytu w szkole. Innych świadectw uczniom szkoła nie wydaje.

II. Nauki w szkole udzielane.

Nauka jest teoretyczną i praktyczną i obejmuje następujące przedmioty:

a) Z nauk ogólnie kształcących i podstawowych:

1. Religia, 2. język polski, 3. język niemiecki, 4. poprawne czytanie i pisanie używanych w botanice łacińskich nazw roślin, 5. arytmetyka i geometrya z miernictwem praktycznym, 6. geografia, 7. kaligrafia, 8. rysunki, 9. elementarne wiadomości nauk przyrodniczych podstawowych, 11. botanika ogólna i ogrodnicza;

b) Z nauk zawodowych:

1. Zasady ogólne ogrodnictwa, 2. warzywnictwo, 3. sadownictwo, 4. kwaciarstwo, 5. hodowla drzew i krzewów ozdobnych, oraz 6. zasady zakładania i utrzymywania ogrodów;

c) Z nauk pomocniczych:

1. Uprawa chmielu, 2. uprawa wikliny koszykarskiej, 3. pszczelnictwo.

Treść wszystkich powyższych nauk podaną została w zeszłorocznym sprawozdaniu Dyrekcji.

Nauka teoretyczna odbywa się w izbach szkolnych i bywa popieraną (o ile na to środki i zbiory szkoły pozwalają) demonstracjami w szkole i ogrodzie, nauka przedmiotów fachowych i pomocniczych bywa zawsze demonstrowaną w ogrodzie i stwierdzaną licznymi przykładami tak podczas ćwiczeń praktycznych w ogrodach szkolnych i ogrodzie miejskim, jakoteż w ogrodach prywatnych, do których odbywają uczniowie wycieczki.

Podręczników używają uczniowie tylko przy nauce przedmiotów ogólnie kształcących i podstawowych (z wyjątkiem botaniki), nauk fachowych i pomocniczych uczą się uczniowie z wykładu nauczyciela, który w sposób jak można najzrozumialszy i treściwy naukę podaje, a przy powtarzaniach i demonstracjach według podstrzeby uzupełnia i objaśnia.

Nie ulega wątpliwości, że przy pomocy odpowiednich podręczników nauka odbywałaby się o wiele prędzej, materiały naukowy możnaby lepiej rozwinać, a uczeń nie byłby ograniczony tylko do tego, co sam zapamiętał. Niestety, nauczyciele fachowi, zajęci cały rok wysilającą pracą, nie mieli dotychczas dosyć swobodnego czasu, ażeby mogli byli wykłady swoje należycie uporządkować. Poprzestają więc na tem, że ważniejsze daty i wskazówki zasadnicze podają w taki sposób uczniom, ażeby je zanotować mogli.

Naukę praktyczną pobierali uczniowie przedewszystkiem w ogrodach szkolnych i ogrodzie miejskim, a także i w ogrodach prywatnych, o ile te dostarczały materiału potrzebnego do nauki praktycznej uczniów, materiału, którego na razie ogród szkolny dostarczyć nie mógł.

W ogrodzie szkolnym uczyli się uczniowie praktycznie: przyrządzania kompostów, uprawy ziemi, rozmnażania, uprawy i przechowywania roślin warzywnych i produkcji nasion; dalej: rozmnażania, uprawy i hodowli drzew i krzewów owocowych, uprawy chmielu i wikliny koszykarskiej. W ogrodzie miejskim uczyli się: uprawy roślin kwiatowych, gruntowych i szklarniowych, rozmnażania, uprawy i hodowli drzew i krzewów ozdobnych, utrzymywania trawników i ogrodu spacerowego, wysadzania kłębów i kwietników kobiercowych. Do nauki praktycznej w prowadzeniu drzew owocowych w formach karłowych używani byli uczniowie w ogrodach prywatnych.

Nauka teoretyczna w szkole udzielaną bywa przedewszystkiem w okresie zimowym, z wyjątkiem nauk, których materiały w okresie zimowym wyczerpać było trudno, jak nauki religii, botaniki, języka polskiego, niemieckiego, arytmetyki i rysunków. Nauka praktyczna odbywa się przez cały rok pod kierunkiem nauczycieli fachowych.

Załączony rozkład godzin nauki teoretycznej i praktycznej wskazuje dokładnie, jakiej nauki i w ilu godzinach uczą się w okresie letnim i zimowym.

III. Skład grona nauczycieli i nauki przez nich udzielane.

1. Kierownik zakładu, nauczyciel fachowy, **Wojciech Maciaszek**, uczył praktycznie w **półroczu letniem** na wszystkich trzech latach: warzywnictwa, — sadownictwa, — chmielarstwa, — pszczelnictwa, — uprawy wikliny koszykarskiej — i układania sprawozdań tygodniowych z dokonanych prac; zaś w **półroczu zimowem**: warzywnictwa na II. i III. roku, — sadownictwa na I., II. i III. roku, — kwiaciarstwa szklarniowego na III. roku, — chmielarstwa, — uprawy wikliny koszykarskiej i pszczelnictwa na II. roku, — a to w szesnastu godzinach na tydzień, prócz demonstracyj z sadownictwa, warzywnictwa i kwiaciarstwa szklarniowego i nauki praktycznej, przy inspektach, w ogrodach i szklarniach.

2. Nauczyciel fachowy pomocniczy **Kazimierz Waśniewski**, ogrodnik miejski, uczył w **półroczu letniem**: botaniki ogrodniczej na I. i II. roku, po 1 godzinie na tydzień, prócz tego uczył praktycznie na wszystkich trzech latach hodowli roślin kwiatowych w gruncie, — hodowli roślin kobiercowych, — urządzenia kwietników kobiercowych i klombów, — utrzymywania trawników i ogrodu spacerowego; — zaś w **półroczu zimowem**: ogólnych zasad ogrodnictwa na I. roku, — kwiaciarstwa gruntowego na I. i II. roku, — krzewoznawstwa na II. i III. roku, — botaniki ogrodniczej na I. i II. roku — i zoologii zastosowanej do potrzeb praktycznego ogrodnika na I. roku, — w 13 godzinach na tydzień razem.

3. Katecheta **ks. Okulicki**, udzielał nauki religii w obu półroczach po 1 godzinie tygodniowo na wszystkich trzech latach.

4. Nauczyciel pomocniczy do nauki rysunków i miernictwa, **Józef Górski**, pomocnik techniczny biura melioracyjnego w Tarnowie, uczył w półroczu letniem: miernictwa na II. roku i rysunków na wszystkich trzech latach, w 3 godzinach na tydzień, zaś **Franciszek Vetulani**, kierownik ekspozytury kraj. biura melioracyjnego w Tarnowie, uczył w półroczu zimowem: budownictwa ogrodowego na III. roku i rysunków na wszystkich trzech latach w 3 godzinach tygodniowo.

5. Nauczyciel pomocniczy do nauk elementarnych, **Józef Pankowicz**, kierownik trzyklasowej szkoły pospolitej na Strusinie ad Tarnów, uczył w półroczu letniem: języka polskiego na I. i II. roku, — języka niemieckiego na II. roku — i arytmetyki i geometrii na I. i II. roku, — w 6 godzinach tygodniowo; w półroczu zimowem: języka niemieckiego na I., II. i III. roku, — języka polskiego na I., II. i III. roku, — geografii z historią na I. i II. roku, — i kaligrafii na I. i II. roku, w piętnastu godzinach tygodniowo; — a

6. Nauczyciel pomocniczy do nauk elementarnych **Jan Ciejka**, nauczyciel siedmioklasowej szkoły ludowej w Tarnowie, uczył w półroczu zimowem: arytmetyki na I., II. i III. roku, — geometrii na I. II. roku, — elementarnych wiadomości z nauk przyrodniczych na II. roku, w 10 godzinach tygodniowo.

7. Ochmistrz (dozorca uczniów), **Leopold Jeż**, nadzorował uczniów przy zajęciach praktycznych.

IV. Środki naukowe szkoły.

Do wymienionych już w zeszłym roku środków naukowych w bieżącym roku przybyło: Zbiór minerałów, zakupiony przez Dyрекcyę po profesorze c. k. Seminaryum nauczycielskiego, za kwotę 15 zł.

Przyhory do rysowania, zakupione za kwotę 23 zł. 32 ct.

Narzędzia ogrodnicze, jak: noże, piłki, nożyce, łopaty, widły i grabie stalowe, wózek z beczką do wody i t. p. zakupione za kwotę 238 zł.

Nadto zakupiono do biblioteki po jeduym egzemplarzu następujących dzieł do użytku nauczycieli za kwotę 52 zł. 58 ct.: Gaucher's praktischer Obstbauzüchter, — Pflanzenphysiologie, Soraner, — Nadelholzkunde, Beissner, — Die Rose Nietner, — Obstbaumzucht River, — Samenkunde Schulze, — Entomologie, Taschenberg, Schulz der Obstbäume, Lucas.

V. Frekwencya uczniów.

Z początkiem roku szkolnego 1891|92 zapisanych było do szkoły ogrodniczej 20 uczniów, mianowicie: na I roku 7, — na II roku 7, — na III roku 6ciu.

Wszyscy uczniowie byli religii rzymsko-katolickiej. Pod względem wieku było:

z ukończonym 15 rokiem życia: 3				
»	»	16	»	» 4
»	»	17	»	» 4
»	»	18	»	» 6
»	»	19	»	» 3

Przygotowanie uczniów było następujące:

z 3 klasą szkoły ludowej uczniów 12				
»	4	»	»	» 4
»	6	»	»	» 1
»	1	»	sredniej	» 2
»	4	»	»	» 1

Pochodzenie uczniów:

z powiatu tarnowskiego	2
„ bocheńskiego	3
„ ropczyckiego	2
„ dąbrowskiego	4
„ sandeckiego	1
„ chyzanowskiego	1
„ krakowskiego	3
„ wielickiego	1
„ wadowickiego	1
„ tarnobrzeskiego	1
z gubernii siedleckiej	1

Pod względem stanu i zajęcia rodziców było:

a)	synów urzędników	1
b)	„ nauczycieli	1
c)	„ oficjalistów prywat.	2
d)	„ mieszczan	1
e)	„ rękodzielników	2
f)	„ włościan	11
g)	„ służby folwarcznej	2

W ciągu roku szkolnego wydalono dwóch uczniów II roku z zakładu.

Przy końcu roku szkolnego było uczniów:

na I roku	7	} razem 18.
na II „	5	
na III „	6	

VI. Egzamina.

Z siedmiu uczniów roku I złożyło egzamina roczne:

a)	z postępem bardzo dobrym	1
b)	„ „ dobrym	3
c)	„ „ dostatecznym	2
d)	„ „ niedostatecznym	1

Z pięciu uczniów roku II złożyło egzamina :

- a) z postępem dobrym 3
- b) z postępem dostatecznym 1
- c) z powodu choroby nie składał egzaminu 1.

Z sześciu uczniów roku III złożyło egzamina :

- a) z postępem bardzo dobrym 1
- b) z postępem dobrym 3
- c) z postępem dostatecznym 2.

Do egzaminu końcowego przystąpili wszyscy, a z tych złożyło :

- a) z postępem dobrym 3, (Koza, Rozeblat i Szczudło).
- b) z postępem dostatecznym 3, (Babraj, Łabus, Nowak).

Z uczniów, którzy w roku 1892 naukę w szkole ogrodniczej ukończyli, udało się na praktykę do ogrodu JW. Pana Romana hr. Potockiego w Łańcucie 1, — do ogrodu JO. ks. A. Sapięhy w Krasiczynie 1, — do c. k. ogrodu botanicznego w Krakowie 2, — na posady ogrodników wyjechało 2.

Egzamina półroczne przeprowadzono w dniu 15 października 1891 pod przewodnictwem delegata Wys. Wydziału krajowego W. p. prof. Zygmunta Strusiewicza, w obecności delegata konsystoryalnego ks. Walentego Gadowskiego, katechety c. k. Seminarjum nauczycielskiego, i członków Kuratoryi szkoły, mianowicie: JWPP. rady Namiestnictwa i starosty Płazińskiego, Adolfa Dobrzyńskiego, prezesa rady powiatowej tarnowskiej, Józefa hr. Męcińskiego, posła na Sejm krajowy i Leszczyńskiego, delegata gminy miasta Tarnowa.

Egzamina roczne odbyły się w dniu 28. i 29. marca, w obecności członków Kuratoryi szkoły.

Egzamina końcowe odbyły się w dniu 30. marca przed komisją egzaminacyjną, złożoną z delegata Wys. Wydziału krajowego Wp. prof. Zygmunta Strusiewicza, kierownika szkoły p. W. Maciaszka i nauczyciela fachowego p. K. Waśniewskiego. We wrześniu raczył zwidzieć tutejszy zakład JE. Marszałek ks. Sanguszko.

W ciągu roku szkolnego zwidzany był zakład kilkakrotnie przez członków Kuratoryi szkoły i delegata Wydziału krajowego prof. Strusiewicza.

VII. Wiadomości o byłych uczniach.

Uczniowie który w roku szkolnym 1891 naukę ukończyli, pozostają wszyscy na swych przeszłorocznych stanowiskach. Z dawniejszych jeden pozostaje na posadzie ogrodnika u JWP. hr. Koziębrodzkiego w Chlebowie, jeden u Dra Piaseckiego w Zakopanem, jeden jako praktykant w Medyce, a dwóch wyjechało do Ameryki.

VIII. Sprawy internatu.

Pod względem nadzoru uczniów w internacie nic się nie zmieniło. Dyrektor, przy pomocy ochmistrza, dozoruje uczniów w zakładzie i ogrodach.

Pod względem zaś utrzymania uczniów zaszła taka zmiana, że Wys. Wydział krajowy rozp. z dnia 26. czerwca 1891 L. 26.548 polecił Dyrekcyi wypowiedzieć przedsiębiorcy dostarczanie dla uczniów wikt, i wziąć takowy we własną administrację, pod nadzorem kierownika szkoły; co też od 1. października 1891 nastąpiło. Już w tych paru miesiącach Dyrekcyja miała sposobność przekonania się, że w ten sposób prowadzone gospodarstwo domowe o wiele korzystniejszem pod każdym względem dla funduszu krajowego i uczniów się okazało. Uczniowie są lepiej dostatejnie żywieni, — a wikt mniej kosztuje. Tylko kierownik ma wskutek tego nierównie więcej zajęcia, tak, że nie mając żadnej pomocy do kancelaryi, nie może wszystkiemu podołać, osobiwie w miesiącach letnich, kiedy całymi dniami musi być z uczniami w ogrodzie.

Stan zdrowotny uczniów nie pozostawiał nic do życzenia. Oprócz lekkich słabości, jak kataru, na żadną inną poważniejszą chorobę uczniowie nie zapadali.

Pomocy lekarskiej udzielał, jak w zeszłym roku, Dr. Roth, — a po jego odjeździe, Dr. Walczyński.

IX. Budynek szkolny.

W sprawozdaniu za rok przeszły Dyrekcya miała zaszczyt wykazać stan budynków szkolnych i położyła nacisk na konieczność wybudowania naszego budynku szkolnego.

Stan ten, który w tym roku nie tylko się nie poprawił, mimo stosunkowo wielkich na reperaturę wydatków, ale się nawet pogorszył, będzie wszakże w najbliższym czasie usunięty, z wielkim dla szkoły pożytkiem.

X. Ogród szkolny.

W ubiegłym roku dokończono rigolowania ziemi w ogrodzie; najniższe miejsca podwieziono ziemią, braną z pod fundamentów budującego się w pobliżu domu prywatnego. Podczas rigolowania dokonano wapnowania gruntu. (Meliorację tę wykonano na 1 H i użyto do tego 1 wagon sproszkowanego wapna). Skutek był pomyślny; ziemia w jesieni zrigolowana i zwapnowana o wiele lepiej się przedstawia, niż ta, którą już uprawiało się przez trzy lata.

Nawóz bydłocy, dla ogrodu potrzebny, zalicytowano z placów miejskich i ulic, za kwotę 200 zł. rocznie.

Wysypano wszystkie drogi w ogrodzie miałem z węgla kamiennych, którego dostała szkoła bezpłatnie z fabryki szkła i ze stacji kolejowej w Tarnowie. Dowóz kosztował 198 zł. Do nakładania zaś na wozy i rozwożenia po ogrodzie, użyli byli wyłącznie uczniowie szkoły.

Powiększono o jeden dział szkółkę dzew i krzewów owocowych i ozdobnych.

Założona w zeszłym roku szkółka drzew owocowych została w tym roku uszlachetnioną.

Posadzono kolekcję drzew i krzewów owocowych na matki, obejmującą odmian: 70 jabłoni, 70 grusz, 18 śliw, 20 wiśni i czereśni, 12 brzoskwini, 7 moreli, 2 orzechów włoskich 4 laskowych, 12 agrestów, 6 pończek i 4 malin.

Na reszcie ogrodu uprawiano warzywa w zakresie ogrodnictwa wchodzące.

Urodzaj na warzywa był bardzo piękny. Wszystkie wydały dorodny i obfity plon. To też gdy Towarzystwo ogrodniczo-pszczelnicze we Lwowie zaprosiło szkołę do wzięcia udziału w wystawie, Dyrekcya propozycję przyjęła i za zezwoleniem Wys Wydziału krajowego wystawiła bogatą kolekcję warzyw, która została przez sędziów dyplomem honorowym (najwyższą nagrodą) odznaczoną.

Na niewielkiej części ogrodu uprawiano także nasiona roślin warzywnych, jak: kapust wszelakich, buraków, pietruszki, marchwi, cebuli, selerów, sałaty, rzodkiewki, cykoryi, salcefii i t. p. i nasion kwiatów letnich.

Wyprodukowane płody ogrodowe przyniosły gotówką 184 zł. 47 ct. rachunkiem do kuchni zakładowej 81 zł. 60 ct, **razem 286 zł. 07 ct.** Wiele produktów nie przyniosło, a hodowane być musiały dla nauki uczniów, np. kardy, karczochy, skorzonera rapontyka, endywia letnia i zimowa, pietruszka naciowa, salcefia, selery naciowe i tp. Wierzba koszykarska, została w gospodarstwie ogrodowym użyta do przywiązywania drzew, reparacyi koszów i na paliki do roślin.

XI. Wycieczki naukowe uczniów z nauczycielami.

Tak jak poprzedniego roku odbyli uczniowie i w roku bieżącym pod przewodnictwem nauczycieli kilka naukowych wycieczek do ogrodów JE. ks. Sanguski w Gumniskach, i do pobliskich miejscowości.

W końcu września zwidzili uczniowie z łaski Wys. Wydziału krajowego wystawę pszczelniczo-ogrodniczą we Lwowie. Oprócz wystawy zwidzili uczniowie wszystkie ogrody publiczne i handlowe Lwowskie, których kierownicy i właściciele wszelkich dołożyli starań, ażeby uczniowie nasi jak największą wynieśli z tego zwiedzenia korzyść. To też Dyrekcyja spełnia miły obowiązek, składając tym panom, a mianowicie Pp. Błażkowi, starszemu ogrodnikowi ek. ogrodu botanicznego, — Röhringowi, inspektorowi ogrodów miejskich, — Klimowiczowi, — Piątkowskiemu, — Hillichowi, — Kaczyńskiemu, — Starkowi — i Kajserowi, właścicielom zakładów ogrodniczych, serdeczne na tem miejscu podziękowanie.

Z Dyrekcyi krajowej szkoły ogrodniczej

W Tarnowie dnia 10. września 1892 r.

Wojciech Maciaszyk
kierownik szkoły.

Rozkład godzin

na półrocze letnie 1891/92.

Dzień	Rok	Przed południem							Po południu							Godzin								
																teorii			praktyki					
		5-6	6-7	7½-8	8-9	9-10	10-11	11-12	2-3	3-4	4-5	5-6	6-7	I.	II	III.	I.	II.	III.					
Poniedziałek	I.	Ćwiczenia praktyczne			Ćwiczenia praktyczne																			
	II.																							
	III.																							
Wtorek	I.	Ćwiczenia praktyczne			Ćwiczenia praktyczne	Jęz. polski		Religia																
	II.																							
	III.																							
Środa	I.	Ćwiczenia praktyczne			Ćwiczenia praktyczne			Arytmetyka																
	II.							Religia																
	III.																							
Czwartek	I.	Ćwiczenia praktyczne			Ćwiczenia praktyczne	Jęz. polski																		
	II.																							
	III.																							
Piątek	I.	Ćwiczenia praktyczne			Rysunki	Miernictwo		Religia																
	II.																							
	III.																							
Sobota	I.	Ćwiczenia praktyczne			Ćwiczenia praktyczne			Botanika	Jęz. polski															
	II.							J. niemiecki	Ćwiczenia praktyczne															
	III.																							
Niedziela					Nabożeństwo w kościele																			
Suma																			8	9	4	58	57	62

Rozkład godzin

na półroczu zimowe 1891/92.

Dzień	Rok	Przed południem						Po południu						Godzin					
		8-9	9-10	10-11	11-12	2-3	3-4	4-5	5-6	6-7	I.	II.	III.	I.	II.	III.	teorii	praktyki	
Poniedziałek	I.	Kwiaciarstwo	Ćwiczenia praktyczne.				2-3	3-4	4-5	5-6	6-7	2	—	—	7	—	—	—	—
	II.	Sadownictwo	Kwiaciarstwo	—				—	—	Geogr. i Hist.	Arytmetyka	—	4	—	—	—	—	—	—
	III.	—	—	Geometria	Botanika	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Wtorek	I.	—	—	—	—	Religia	Ćwiczenia praktyczne				4	—	—	—	—	—	—	—	
	II.	Sadownictwo	Upr. wikliny	—				—	—	Krzewo- znawstwo	Jez. polski	—	5	—	—	—	—	—	
	III.	—	—	—	—	—	—				—	—	—	—	—	—	—		
Środa	I.	Kwiaciarstwo	—				—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
	II.	—	—	—				—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
	III.	Sadownictwo	Kwiaciarstwo	—				—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Czwartek	I.	—	—	—				—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
	II.	Sadownictwo	—				—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
	III.	Budownictwo	—				—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Piątek	I.	—	—	—				—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
	II.	—	—	—				—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
	III.	—	—	—				—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Sobota	I.	Kwiaciarstwo	—				—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
	II.	Sadownictwo	Kwiaciarstwo	—				—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
	III.	—	—	—				—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Niedziela	I.	—	—	—				—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
	II.	—	—	—				—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
	III.	—	—	—				—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
											Suma . .			20	25	20	84	29	84

BY DEPOSIT OF THE ORIGINAL MANUSCRIPT

FRANCIS BEAUCONTE

Date	Particulars	Debit	Credit	Balance
1841	To Balance		£ 100 00	£ 100 00
1842	By Cash		£ 20 00	£ 120 00
1843	To Cash	£ 50 00		£ 70 00
1844	By Cash		£ 30 00	£ 100 00
1845	To Cash	£ 40 00		£ 60 00
1846	By Cash		£ 20 00	£ 80 00
1847	To Cash	£ 60 00		£ 20 00
1848	By Cash		£ 30 00	£ 50 00
1849	To Cash	£ 70 00		£ 20 00
1850	By Cash		£ 40 00	£ 60 00
1851	To Cash	£ 80 00		£ 20 00
1852	By Cash		£ 50 00	£ 70 00
1853	To Cash	£ 90 00		£ 20 00
1854	By Cash		£ 60 00	£ 80 00
1855	To Cash	£ 100 00		£ 20 00
1856	By Cash		£ 70 00	£ 90 00
1857	To Cash	£ 110 00		£ 20 00
1858	By Cash		£ 80 00	£ 100 00
1859	To Cash	£ 120 00		£ 20 00
1860	By Cash		£ 90 00	£ 110 00
1861	To Cash	£ 130 00		£ 20 00
1862	By Cash		£ 100 00	£ 120 00